

Sisällys

KIIITOKSET 7

JOHDANTO 9

- Kansanihmisten lukukulttuuri tutkimuskohteena 9
  - Kansanihmisten lukukulttuuri ylempien säätyjen projektina 11
  - Reseptiotutkimuksen avulla kohti lukutapahtumaa ja lukukokemusta 13
  - Kirjahistoriaa rahvaasta käsin 15
  - Lukukokemus fyysisenä ja henkisenä tapahtumana 17
- Tutkimustehtävä ja lähteet 20
  - Kuvaus tutkimuksen rakentumisesta lähteiden näkökulmasta 21
  - Varhaisempi tutkimus 25

LUKEMINEN OSANA KANSANOPETUSTA 31

- Lukeminen ilman lukutaitoa 31
- Lukutaitoon ja lukemiseen liittyvät määräykset ja ohjeet 34
- Kansanopetuksen käytännöt ja tulokset 1600-luvulla 40
  - Ericus Erici Sorolaisen ohjeet lukutaidon oppimiseksi 40
  - Johannes Gezelius vanhemman toimet lukutaidon edistämiseksi 44
  - Lukutaito ja suhtautuminen lukemiseen rahvaan parissa 49

LUKEMISEN TAVAT JA APUNEUVOT 54

- Lukemisen oppimiseen vaikuttavia seikkoja 54
  - Siirtyminen ääneen lukemisen kulttuurista hiljaa lukemiseen 55
  - Hiljaa lukemisen uudet, uskonnolliset ulottuvuudet 56
  - Lukeminen ja tekstin muoto 57
  - Typografia lukemisen palveluksessa 58
  - Ääneen lukemisen säilyminen lukutaidon lisääntyessä 60
  - Opiskelu ulkoluvun avulla 62
  - Muistisäännöt lukemisen tukena 63
  - Katekismuksen ja Raamatun opettaminen virsien avulla 64
- Aapisesta Raamattuun – uskonnollinen peruskirjallisuus lukemisen kohteena 65
  - Aapiset 65
  - Raamattu 68

PIETISMI LUKEMISEN TAVAN MUOKKAAJANA	71
Pietistit uudenlaisen raamatunlukemisen puolestapuhujina	71
August Herman Francken raamatunlukuohjeet	73
Ruotsalaista 1700-luvun ohjeistusta Raamatun lukemiseen	79
Suomalaiset separatistit lukijoina	81
Separatistien käyttämät kirjat	87
Millaista oli pietismin lukemiskulttuuri?	91
LAPSISTA LUKEMISEN ”UUSI” KOHDERYHMÄ	94
Kohti modernia lukemista	94
Lapsia varten laaditut katekismukset	97
Ulkoluvusta sisälukuun ja takaisin ulkolukuun	113
Raamattua lapsille ymmärrettävässä muodossa	116
KATSE NUORISOON – RIPPIKOULU JA SITÄ VARTEN LAADITUT KRISTINOPIT	121
Muut katekismukset	121
Rippilasten kirjat	122
Rippilasten kirjojen levitys ja levinneisyys	125
Rippilasten kirjojen sisältö ja rakenne	127
Kiistat Svebiliuksen katekismuksesta	133
YHTEISÖT LUKEMISEN EDISTÄJINÄ JA TUKIJAINA	138
Samfundet pro fide et christianismo	138
Herrnhutilaisuus	143
UUDET LUKIJAT JA LUKEMISEN MUODOT	152
Lukutaidon toteutuminen eri puolilla Suomea 1700-luvuilla	152
Uusia lukemisen tapoja	158
Intensiivistä vai ekstensiivistä lukemista?	158
Uusi lukemisen tapa kansanihmisten käytössä	162
Parantuneen lukutaidon vaikutukset yksilön elämässä	166
Tuomas Ragvaldinpoika arkkipiispan sepittäjänä	167
Kaisa Juhantytär – raamatunlukija ja naisasianainen	170
Omistajamerkinnot	172
Lukeminen – siunaus vai taakka?	178
TULOKSET	180
Lähteet ja kirjallisuus	185
Henkilöhakemisto	208